

Turun yliopisto
University of Turku

Onko eettinen ilmasto muuttunut?

Prof. Veikko Launis
Lääketieteellinen tiedekunta
Turun yliopisto

Etiikka on muuttunut – ja ei ole!

conduct as accepted
cal·ly adv. — moralit
eth·ics (eth/iks) n. pl
The study and philo
on the determination
of right conduct with
of life, etc. 3. A

Muutos ja edistys

Muutos = erilaiseksi tulemista ilman positiivista arvovarausta

Edistys = oikeansuuntaista muutosta tai kehitystä,
valmiimmaksi/paremmaksi tulemista jollakin aikavälillä

Muutoksen (edistyksen) tasot:

- Ihmisoikeudet, yleisinhimilliset arvot, moraaliperiaatteet
- Pohjoismaiset arvot, arvojen sekularisoituminen, jne.
- Terveystieteiden etiikka, lääkärin etiikka, jne.

Lineaarinen ja syklinen muutos (heiluriliike)

Mihin havainnointi perustuu?

- Perspektiivin puute, menneisyyden vääristyminen

Muutos ja edistys

Esimerkkejä muutosta puoltavista väittämistä:

- "Arvot ovat koventuneet"
- "Yhteiskunta on muuttunut suvaitsemattommaksi (monikulttuurisuus uhattuna)"
- "Yhteisvastuullisuus on katoamassa, individualismi ja ahneus lisääntymässä"
- "Teknologia sanelee nykyisin arvovalintamme"
- "Sukupuolten tasa-arvo on lisääntynyt"

Esimerkkejä ei-muutosta puoltavista väittämistä:

- "Ajatus oikeudenmukaisuudesta on yhtä vanha kuin ihmiskuntamme"
- "Vahvimman oikeus vallitsee ja on aina vallinnut"
- "Yleisellä tasolla eettiset arvomme ovat pysyneet muuttumattomina"

Kuusi muutosta puoltavaa havaintoa

1. TERVEYSKULUTTAMINEN

- Terveyttä ja terveystietoa on alettu pitää hyödykkeinä, joita voi ostaa tai vaihtaa vapailla terveystarkkinoilla
- Potilaasta on tullut asiakas, joka hankkii tietoa, päättää ja valitsee itse ja kantaa vastuun valinnoistaan
- Markkinavoimat ja vertaistukiverkostot (yksityinen) kilpailevat potilaista asiantuntijoiden ja viranomaisten (julkinen) kanssa

2. TERVEYSJULKISUUS

- Julkinen keskustelu vaikuttaa lisääntyvästi ihmisten terveys- ja hyvinvointitarpeisiin ja arvostukseen
- Epätavallisetkin näkemykset ja uskomukset saavat näkyvyyttä (polarisointi, mustavalkoistaminen, jne.)
- Tieteelliset väitteet jäävät helposti julkisuuden jalkoihin

Kuusi muutosta puoltavaa havaintoa

3. ASIANTUNTIJAVALLAN HEIKENTYMINEN

- Tieteellistä tietoa ja asiantuntijanäkemyksiä on liikaa ja ne ovat kaikkien saatavilla ("tutkijatkaan eivät tiedä")
- Avoimuus ja läpinäkyvyys muuttaneet luottamuksen perustaa (sokea luottamus -> informoitu luottamus)
- Tietovajemalli on osoittautunut virheelliseksi (epäily ja erimielisyydet eivät johdu pelkästään tiedon puutteesta)

4. HYÖDYNNETTÄVYYDEN IMPERATIIVI

- Konkreettiset ja mitattavat terveyshyödyt ovat nousseet etualalle, ehkä henkisen ja laadullisen hyvinvoinnin kustannuksella
- Taideaineita ja kulttuuria arvostetaan usein vain välineellisessä mielessä
- Terveiden teknologisoituminen

Kuusi muutosta puoltavaa havaintoa

5. EPÄVARMUUDEN SIETO JA HALLINNAN TARVE

- Odottamaton ja hallitsematon tuntuu sietämättömältä
- Tapahtumia ja syitä ei ole ilman syyllisiä eikä riskejä ilman laiminlyöntejä ja vastuuttomuutta
- Esimerkkinä tietosuojajaniikki ja terveyspelot

6. REDUKTIO- JA HARMONISOINTIPYRKIMYS

- Eettiset kysymykset ja arvoerimielisyydet palautetaan liian helposti oikeudellisiin ja empiirisiin kysymyksiin
- Lainsäädännöllä rajataan eettistä keskustelua
- Ohjeistuksilla ja normistoilla pyritään yhdenmukaiseen ja yhteismitalliseen lopputulokseen
- Keskustelun liiallinen teknistyminen ja hallinnantarve ovat uhka vapaalle keskustelulle ja arvoautonomialle

Lopuksi

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO ARVOMUUTOKSESSA

- Ovatko muuttuvat asiat toivottavia vai epätoivottavia – vai välttämättömiä?
- Voiko arvomuutosta hallita, voiko arvojen muuttumiseen vaikuttaa (tuntuu paradoksaaliselta)?
- Onko muutos kehittymistä ja onko kehitys lineaarista?

ARVOMUUTOSTA VOI JA TULEE VASTUSTAA, JOS:

- Kyse ei ole pelkästään status quon suojelemisesta
- Arvomaailmaamme uhkaavat tekijät ovat yhteisöllemme ja kulttuurillemme jollakin tavoin vieraita tai sitä uhkaavia (esim. korruptoituminen, syrjintä, syrjäytyminen)
- Arvomuuotos ei ole hallittua (esim. kaltevan pinnan kehitys tai teknologinen imperatiivi ilman yhteiskunnallista arvokeskustelua)